

Утицај пореске конкуренције на стране директне инвестиције у Србији

Impact of Tax Competition on Foreign Direct Investment in Serbia

Дарко Марјановић*

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет, Суботица

Марко Радичић**

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет, Суботица

Предраг Радојевић***

Сажетак: Директни ефекти глобалне финансијске кризе оставили су дубоке последице на земље које највише учествују у међународном кретању капитала. Индиректне ефекте кризе по финансијски сектор осетиле су земље у транзицији, које су се манифестовале кроз пад ликвидности, отежану изградњу и реформу финансијских институција, као и по реални сектор кроз успоравање привредне активности. Србија је само једна од многобројних земаља у којима је глобална финансијска криза изазвала бројне последице у функционисању привреде. Један од најтежих ефеката финансијске кризе који је погодио Србију јесте смањење прилива страних директних инвестиција. У таквим околностима инвеститори постају конзервативнији и избегавају улагања у нова тржишта максимално смањујући ризик. Смањење страних директних инвестиција удаљава Србију од планираног курса интеграције и доводи до успоравања привредног развоја земље. Стране директне инвестиције треба да буду главни покретач економског раста и развоја Србије у наредном периоду, при чему би требало предузети одговарајуће мере како би се створила повољна инвестициона клима и повећао прилив страних директних инвестиција.

Кључне речи: Финансијска криза, стране директне инвестиције, конкурентност, привреда.

Abstract: Direct effects of the global financial crisis have left a deep impact on the countries most involved in the international movement of capital. Indirect effects of the crisis in the financial sector have been felt in transition countries, which are manifested through decline in liquidity, heavy construction and the reform of financial institutions, as well as the real sector, the slowdown in economic activity. Serbia is one of many countries where the global financial crisis has caused a number of effects in the functioning of the economy. One of the worst effects of the financial crisis that hit Serbia is the reduction of the inflow of foreign direct investments. In such circumstances, investors are becoming more conservative and avoid investments in new markets, minimizing risk. The reduction of foreign direct investment away from Serbia and the planned course of integration leads to a slowdown in economic development. Foreign direct investments should be the main driver of economic growth and development of Serbia in the coming period, where appropriate measures should be taken to create favorable investment climate and increase the inflow of foreign direct investment.

Key words: Financial crisis, foreign direct investment, competitiveness, economy.

* ✉ marjanovicd@ef.uns.ac.rs

** ✉ radicicm@ef.uns.ac.rs

*** ✉ predrag.radojevic@open.telekom.rs

Увод

Више од четири деценије стране директне инвестиције и њихови носиоци, мултинационалне компаније, налазе се у центру истраживања економиста који сматрају експанзију предузећа преко националних граница виталним чиниоцем развоја светске економије. Мултинационалне компаније и стране директне инвестиције добијају све већу важност са новим трендовима у међународној економији, у којој се оне исказују главним чиниоцима мењања светских економских токова. У циљу финансирања развоја међународно кретање капитала је нужност и оно је као такво основна материјална претпоставка привредног развоја мање развијених земаља или земаља које тек крећу путем развоја. У савременој економској теорији, међународно кретање капитала, па тако и кретање страних директних инвестиција, који представљају облик кретања приватног капитала у међународним условима, условљено је потребама за бржим привредним развојем мање развијених земаља те се тако напустило некадашње становиште о профиту као искључивом мотиву кретања међународног капитала. Више је разлога за тако велики раст страних директних инвестиција (односно раст свеукупних међународних финансијских токова), а глобализација и савремени трендови произашли из глобализације се сматрају најважнијим. Управо су стране директне инвестиције постале један од главних покретача глобализације и интеграције европских транзиционих економија у светску економију, посебно у Европску унију.

Стране директне инвестиције су последица савремених процеса који се одвијају у сфери глобализације, а уједно представљају и најважнији међународни извор финансирања. Процеси финансијске глобализације довели су до укидања рестрикција у домену међународних токова капитала и самим тим експанзије страних директних инвестиција. На основу тога се може рећи да стране директне инвестиције представљају производ финансијске глобализације и да без процеса финансијске глобализације не бисмо могли говорити о великом значају страних директних инвестиција. Страна улагања у процесима глобализације светске економије имају значајну улогу за економски раст и развој националних привреда, за смањење развојног јаза националне економије у односу на развијене земље, као и за брже укључивање у глобалне привредне токове. У процесу глобализације капитал је први и најпокретљивији фактор стварања светске глобалне економије.

Пад домаће и светске тражње, успоравање кредитне активности и страних директних инвестиција утицали су на смањење индустријске производње, извоза, увоза, запослености. Спровођењем Владиног пакета мера економске и монетарне политике Србија је успела да спречи дубље поремећаје у финансијском и реалном сектору, тако да је одржана стабилност. Директни ефекти светске економске кризе оставили су дубоке последице на земље које највише учествују у међународним токовима капитала и међународној трговини. За разлику од ових земаља, земље у развоју и земље које пролазе кроз процес транзиције осетиле су индиректне ефекте кризе у финансијском сектору, које су се манифестовале кроз

пад ликвидности, отежану изградњу и реформу финансијских институција, као и по реални сектор кроз успоравање привредне активности. У ову групу спада и Србија, земља која је у поодмаклом процесу транзиције.

1. Пореска хармонизација и пореска конкуренција

Фискалну политику у реформски оријентисаним транзиционим земљама до сада су обликовала три кључна приоритета: поједностављење пореског (фискалног) система, успостављање транспарентности и јасних процедура и обезбеђивање да се закон примењује једнако према свима. Временом је постало јасно да подизање пореза са циљем повећања буџетских прихода може да се покаже контрапродуктивним и да би држава требало да ограничи давања у фондове социјалне сигурности како би стимулисала стварање нових радних места и развој малих и средњих предузећа. Те лекције могу да се размотре у контексту напора државе да преобликује трошкове да би држала под контролом буџетски и дефицит текућих рачуна. Истовремено, бројне су транзиционе земље које су схватиле да је фискална политика моћан инструмент привлачења директних страних инвестиција. Током деведесетих година прошлог века, земље централне Европе користиле су у ту сврху "пореске одморе" и друге фискалне подстицаје. Позитивно деловање такве политике на обим и количину притока капитала помогло је да њихове привреде почну да расту и да се њихова конкурентност повећа. И док непотребно дугачке процедуре и корупцију инвеститори најчешће наводе као препреке за ширење бизниса, фискална политика такође је веома битна. Колико значајне могу да буду фискална политика и пореска конкурентност најбоље илуструје успех Словачке, која је успела да привуче фирму Хјундаи да инвестира у један велики пројекат производње аутомобила. Та земља жестоко се борила са конкурентима - својим суседима - комбинујући конкурентније плате са импресивним финансијским ресурсима. Тај пример може се сагледати са два аспекта. Један је у вези са уласком у ЕУ десет нових земаља, међу којима и осам бивших комунистичких држава. Изгледа да улазак у Унију приморава земље чланице да теже ка додатној униформисаности на пољу законодавства. И поред тога, постоје домени у којима су националне надлежности остале снажне, што за резултат има видљиве разлике међу земљама, иако су принципи генералне политике исти. Порески закони једна су таква област. Други аспект повезан је са способношћу влада да користе фискалну политику да би стимулисале бизнис. Неке нове чланице ЕУ снижавају порезе до те мере да старе чланице говоре о "нелојалној конкуренцији", као радњи пословног субјекта учињеној у пословном надметању која је противна добрим пословним обичајима и којом се наноси или се потенцијално може нанети штета конкуренту, потрошачима или општем друштвеном интересу

Увођење заједничког тржишта у Европској унији отворило је дебату око тога да ли треба извршити хармонизацију пореског третмана пословне активности у државама - чланицама или треба допустити да национални порески системи буду међусобно конкурентни. Тако се у пореском праву ЕУ често јавља

дилема: пореска хармонизација или пореска конкуренција? Док се поједини теоретичари јавних финансија залажу за хармонизацију, дотле су други оштри противници било каквом уједначавању и сматрају да је за ефикасно функционисање заједничког тржишта Уније неопходно да национални порески системи буду међусобно конкурентни. Овако супротстављена мишљења један су од основних разлога зашто се питање пореске хармонизације и конкуренције стално износи на „дневни ред“ и разматра у институцијама ЕУ и међу стручњацима из ове области.

Питање пореске хармонизације и пореске конкуренције постало је нарочито актуелно са стварањем заједничког тржишта и Европске монетарне уније. Може се рећи да разматрање пореске конкуренције неизбежно за собом повлачи и разматрање пореске хармонизације. То је и разлог зашто теоретичари јавних финансија и пореског права када год говоре о конкуренцији неизбежно помињу и хармонизацију и истичу разлоге за и против једне, односно друге. Аргументи који се најчешће истичу као предност пореске хармонизације су умањење трошкова угодности плаћања пореза, транспарентност, тј. видљивост пореске обавезе за пореске обвезнике, пореска неутралност у циљу даљег омогућавања оптималне алокације ресурса у пружању подршке индивидуалној и међунационалној правичности у опорезивању, редистрибутивни ефекти опорезивања и сл.

У оквиру пореског права ЕУ питање хармонизације и конкуренције нарочито долазе до изражаја код опорезивања добити корпорација и уштеда из дохотка физичких лица. Наиме, још од оснивања Европске заједнице сматрано је да је хармонизација посредних пореза нешто што се подразумева, будући да произилази из оснивачког уговора. Ово је нарочито дошло до изражаја у области опорезивања промета. Стварање заједничког тржишта и монетарне уније, али и свеопшта глобализација и све израженије стварање мултинационалних компанија и слободно прекогранично кретање капитала и радне снаге, утицали су на све озбиљније размишљање о стварању јединственог система опорезивања корпорација унутар Уније.

Дуго времена, хармонизација пореза на доходак у оквирима ЕУ, сматрана је „немогућим задатком“, будући да се опорезивањем дохотка „задире“ у националну сувереност, а државе - чланице ЕУ су хтеле да, у што већој мери, задрже своју самосталност и у фискалној сфери. Аргументи који су почели да се истичу у прилог хармонизацији заснивали су се на томе да постојање заједничког монетарног система подразумева и заједнички фискални систем. Међутим, управо је увођење заједничке валуте и уклањање препрека у новчаној размени још више истакло постојеће разлике између држава - чланица у другим областима, а пре свега у економској политици.

2. Утицај пореске конкуренције на привлачење страних директних инвестиција

Конкурентност је комплексан појам који није лако дефинисати. Када говоримо о држави тада говоримо о међународној конкуренцији као стању у коме земља може у условима слободног и фер тржишта, произвести робу и услуге који задовољавају захтеве светског тржишта, истовремено одржавајући или повећавајући реални доходак својих грађана. Када говоримо о међународној конкурентности тада не говоримо о конкурентности поједине индустрије или сектора, јер конкурентност неког предузећа на светском тржишту не мора да значи да је држава конкурентна у међународној економији. Зато је један од начина постизања конкурентности државе охрабривање страних компанија да инвестирају у домаћу производњу. Врло често се државе одлучују за гране и секторе који су ван токова општег економског развоја. То се остварује инвестицијама, иновацијама и другим синонимима за подстицање конкурентности. Већина тих подстицаја је финансијског карактера што значи да се од државе очекује давање финансијске помоћи, нпр. одрицање од будућих прихода кроз смањење пореза. Смањење пореза доводи до пореске конкуренције која се може дефинисати као поступак одобрења различитих пореских подстицаја (пре свега у систему пореза на добит правних лица) ради привлачења инвеститора на жељену територију. Веза која постоји између привлачења страних инвестиција и формирања пореског система даје основу да се дефинише пореска конкуренција и њени утицаји.

Један од главних аргумената у прилог пореској конкуренцији јесте да она подстиче ефикасност јавног сектора, као и покушај да се пореским обвезницима обезбеде најбоље услуге по најнижој цени. Пореска конкуренција подразумева снижавање пореских стопа и смањивање јавних прихода, па су државе приморане да, у циљу обезбеђења постојећег нивоа јавних услуга, подстакну ефикасност јавног сектора. Уједно, пореска конкуренција доводи до смањења трошкова јавног сектора подстичући прелаз дела јавних предузећа из државног у приватни сектор, чиме се посебно утиче на јачање локалног приватног сектора.

Либерализацијом нормативних одредби које уређују област међународне размене економских ресурса, а која је доживела праву експанзију осамдесетих година прошлог века, створени су услови за глобалну мобилност капитала, што је резултирало појачаном пореском конкуренцијом између земаља за привлачење овог производног фактора. У исто време, теоријски модели пореске конкуренције су идентификовали фискалне екстерналије у земљама које су прихватиле пореску конкуренцију. Стандардни модел пореске конкуренције подразумева да пореске стопе опорезивања прихода од капитала у неком региону доводе до бенефита у другим регионима, мерено приливом капитала у те регионе и „ескалацијом“ економске активности, уз позитивне и екстрафискалне екстерналије. Такође, дефинисање ниских пореских оптерећења може резултирати у редукацији понуде јавних добара и паду друштвеног благостања. Иако креатори фискалних подстицаја настоје да сетом пореских норми промовишу економске интересе

својих земаља, али и поред добрих намера, могући су проблеми у практичној имплементацији и резултатима примене оштријих или блажих пореских норми, у контексту пореског захватања.

Када говоримо о економским мерама које земља користи за привлачење страних директних инвестиција пре свега мислимо на финансијске, фискалне и остале подстицаје. Под финансијским подстицајима се сматра одобравање новчаних средстава предузећима за финансирање страних директних улагања попут државне помоћи и субвенција у износу дела трошкова улагања, субвенционираних државних зајмова, државних гаранција и гарантованих извозних кредита, затим осигурање против валутног и некомерцијалних ризика које пружа држава уместо осигуравајућих друштава и сл. Под фискалним подстицајима се сматрају подстицајне пореске мере као што су смањење пореза на добит правних лица, доношење споразума о избегавању двоструког опорезивања, омогућавање убрзане амортизације, пореских одбитака за инвестирање и реинвестирање у облику страног директног улагања, ослобађања плаћања увозних царина на капиталну опрему и сировине, извозних царина као и друге мере. Под остале подстицаје се сматра повећање профитабилности улагања нефинансијским начинима (нпр. пружање услуга у вези с инфраструктуром под повољним условима, субвенционисање осталих услуга, преференцијални аранжмани са владом земље у коју се улаже, посебни девизни режими, концесије при враћању зараде и капитала матичном предузећу и сл.).

Основни циљ који земље у транзицији теже да остваре јесте постизање стабилног, дугорочног привредног раста, који ће се заснивати на повећању инвестиција, побољшању технолошке базе ових земаља и повећању конкурентности њихових производа на међународном тржишту. У остваривњу овог циља, стране директне инвестиције могу имати значајну улогу. Наиме, стране директне инвестиције се сматрају кључним инструментом процеса трансформације централно планских привреда земаља Источне Европе у тржишни систем. Оне могу доприносити процесу транзиције директно, кроз прилив капитала и индиректно кроз трансфер технологије, менаџерског, производног и организационог „know-how-a“, кроз стварање нових продајних канала за домаћа предузећа и кроз јачање конкуренције и процеса реструктурирања у домаћој привреди. У почетном периоду процеса транзиције, стране директне инвестиције највећим делом одлазе у постојеће капацитете ових земаља, и тиме омогућују бољу употребу расположивих ресурса и раст продуктивности. У другој фази спровођења транзиције, након исцрпљивања постојећих резерви (привођења крају процеса приватизације), дугорочни привредни раст се може остварити пре свега кроз утицај „греенфилд“ страних директних инвестиција, тако да се најпрогресивније земље у транзицији све више оријентишу на њихово привлачење.

Привлачење страних директних инвестиција за већину земаља у транзицији представља неопходан услов за повећање производње и извоза, до нивоа који би земљи омогућио стабилан економски раст и успешно сервисирање дугова. У складу са тим, један од најважнијих циљева креатора економске

политике, представља стварање инвестиционе климе која погодује привлачењу страних директних инвестиција. Један од инструмената за повећање инвестиција односи се и на стимулативно пореско окружење у оквиру кога највећи утицај на компаније и потенцијалне инвеститоре има порез на добит правних лица. Порез на добит правних лица један је од најважнијих пореских инструмената за подстицање привредне активности у домаћем окружењу, али и за привлачење неопходног страног капитала. Различите пореске олакшице у систему пореза на добит постале су кључна одредница пореске конкуренције у привлачењу страног капитала. У Европској унији су данас најуспешније земље у транзицији које су без сумње оствариле значајан прилив страног капитала управо пружајући инвеститорима преференцијалан порески третман низом олакшица у систему пореза на добит, али и обезбеђујући неопходне економске и друштвене услове.

С обзиром да су земље у транзицији свесне важности коју стране директне инвестиције имају за њихов убрзани привредни развој, дошло је до такмичења за инвестицијама међу овим земљама, а које се између осталог спроводи и одобравањем различитих пореских привилегија инвеститорима. Како се и Србија налази у процесу транзиције, свакако можемо рећи да и она својим пореским системом, његовом реформом и читавом лепезом пореских подстицаја учествује у такмичењу за привлачење страног капитала.

Пореска конкуренција подстиче конкурентност држава у оквиру Европске уније, али, такође, и екстерну конкурентност ЕУ на светском нивоу. С обзиром да процеси пореске хармонизације доводе до нивелисања пореских стопа према нивоу пореских стопа у највећим европским државама (које имају и највише пореске стопе), хармонизација ће, вероватно, довести до пораста општег нивоа пореских стопа у Европској унији. Овакав развој ће имати негативне последице по инвестициону активност и довести до сељења капитала изван Европске уније, чиме се смањује конкурентност европских економија.

Светски економски форум још од 1979. године објављује Годишњи извештај о глобалној конкурентности. Извештај се сматра водећом проценом упоредних карактеристика, тј. јаких и слабих страна националних економија широм света. Извештај пружа могућност увида у тренутну конкурентску позицију одређене државе у свету као и њен напредак или назадовање у погледу конкурентности. Светски економски форум дефинише конкурентност као „сет институција, политика и фактора који детерминишу ниво производности земље“. Тај ниво великим делом одређује стопу поврата на улагања у земљу, стога је то веома важан фактор за стране инвеститоре. Индекс глобалне конкурентности обухвата оцену 12 компоненти окружења државе, односно „12 стубова економске конкурентности“, и то: институције, инфраструктуру, макроекономску стабилност, здравство и основно образовање, високо образовање, ефикасност тржишта рада, софистицираност финансијског тржишта, технолошка спремност, ефикасност тржишта роба, величина тржишта, пословна софистицираност и иновације. На основу резултата истраживања државе се рангирају према њиховој конкурентности.

3. Финансијска подршка за инвеститоре у Србији

За конкуренцију је специфично да када страни инвеститори одлучују о томе где ће уложити свој новац, највећи утицај на њихову одлуку има процена колико ће им се од уложених средстава вратити путем производње, продаје итд., као и следећи фактори: висина пореских стопа, стање инфраструктуре, отвореност тржишта, квалификованост радне снаге. Један од основних разлога појаве пореске конкуренције свакако јесте пореско оптерећење. Државе у потпуности схватају ситуацију да уколико дође до намерног смањења ефективних пореских стопа аутоматски долази до привлачења страног капитала. Утицај пореске конкуренције на тржиште огледа се : (а) у инвестирању капитала на начин да се остваре уштеде, при чему се пореске стопе смањују, нарочито у области опорезивања високо мобилног инвестиционог капитала, (б) кроз повећање ефикасности глобалних тржишта капитала, где се пре свега мисли на „пореске рајење“.

Захваљујући добро одабраном начину приватизације, Србија је од 2000. године имала раст страних директних инвестиција. У периоду од почетка 2001.године, закључно са 2008. годином само по основу нето спољног задуживања, нето текућих трансфера, страних директних инвестиција, портфолио и других инвестиција на подручје Србије се слило преко 62 милијарде долара, а остварен је, поготову ако се има у виду врло ниска стартна основа, врло скроман раст БДП – по просечној стопи раста од 5,5%. Тај раст се заснивао пре свега на расту БДП у сектору услуга, а он се заснивао на енормном расту прилива страног капитала. Економске реформе у периоду од 2000. до 2008.године динамичније су се одвијале од политичких, правних и институционалних реформи које је требало да обезбеде стварање савременог система са демократским и тржишним институцијама, као и успостављање нових стабилних правила понашања и ефикасну примену тих правила. Србија постаје све атрактивнија локација за интернационалне инвеститоре.

Сва рањивост привреде Србије и њених економско-финансијских односа са иностранством, дошла је до пуног изражаја од момента када се тзв. светска финансијска криза претворила у светску економску кризу, тј.од почетка октобра 2008.године. Све до краја 2010.године Србија се сусреће са огромним проблемом немогућности привлачења страних директних инвестиција у већем обиму. Највећи ефекат кризе огледа се у томе што фирме одлажу планиране инвестиције. Финансијска тржишта у свету у условима кризе генерално карактерише недостатак тражње и значајна бојазан и аверзија тржишних учесника према ризичнијим и смелијим инвестирањима. После иницијалног удара финансијске кризе вредност многих листираних компанија је потцењена, па оне представљају одличну прилику за инвестирање и та на не тако дуго рок.

Графикон 1. Стране директне инвестиције у Србији, 2007 – 2011.

Извор: Народна банка Србије (2012)

Порески обвезник који уложи у своја основна средства, односно у чија основна средства друго лице уложи више од 800 милиона динара, који та средства користи за обављање претежне делатности и делатности уписаних у оснивачком акту обвезника, односно наведених у другом акту обвезника, којим се одређују делатности које обвезник обавља и у периоду улагања додатно запосли на неодређено време најмање 100 лица, ослобађа се плаћања пореза на добит правних лица у периоду од десет година сразмерно том улагању. (СИЕПА, 2012)

Порески обвезник који обавља делатност у недовољно развијеном подручју, ослобађа се плаћања пореза на добит правних лица за период од пет година, ако испуњава следеће услове:

- да је он или друго лице уложио у основна средства тог обвезника износ већи од осам милиона динара;
- да користи 80% вредности основних средстава за обављање претежне делатности и делатности уписаних у оснивачком акту, односно наведених у другом акту обвезника, којим се одређују делатности које обвезник обавља у недовољно развијеном подручју;
- да у периоду улагања додатно запосли на неодређено време најмање пет лица;
- да најмање 80% запослених на неодређено време има пребивалиште и боравиште у недовољно развијеном подручју.

За директне инвестиције у гринфилд и бровнфилд пројекте у производном сектору, сектору услуга које могу бити предмет међународне трговине или стратешке пројекте из области туризма, бесповратна средства се додељују у износу од 2.000 до 10.000 евра по сваком раднику запосленом на неодређено време у периоду од три године од дана подношења пријаве за доделу средстава, односно у року од две године за инвестиционе пројекте који подразумевају закуп пословних просторија. Посебан финансијски пакет је предвиђен за улагања од посебног значаја. Наиме, уколико вредност улагања

износи најмање 200 милиона евра којим се обезбеђује отварање најмање 1.000 нових радних места, у периоду од највише десет година од дана почетка инвестирања, бесповратна средства се додељују у износу до 20% вредности инвестиције. За инвестиције у вредности од минимум 50 милиона евра које обезбеђују отварање најмање 300 нових радних места, у периоду од највише десет година од дана почетка инвестирања, бесповратна средства се додељују у износу до 20% вредности инвестиције. Средства се додељују у зависности од места улагања, и испуњености услова и критеријума предвиђених уредбом. (СИЕПА,2012)

Табела 1. Финансијска подршка инвеститорима

Инвестициони пројекти за које се одобравају финансијска средства	Пројекти од посебног значаја	Велики инвестициони пројекти
Висина средстава (у еврима)	до 20% укупне висине инвестиција	до 20% укупне висине инвестиција
Минималан износ улагања	200 милиона евра	50 милион евра
Минималан број нових радних места	1.000	300

Извор: Агенција за страна улагања – СИЕПА (2012)

Табела 2. Финансијска подршка инвеститорима - места улагања, испуњености услова и критеријума

Инвестициони пројекти за које се одобравају финансијска средства	Директна улагања				
	Производни сектор			Услуге које могу бити предмет међународне трговине	Туризам
	Пројекти који се реализују у девастираним подручјима и подручјима од посебног интереса	Пројекти који се реализују у аутомобилској, електронској или ИЦТ индустрији у подручјима од посебног интереса	Пројекти који се реализују у осталим подручјима Републике Србије	Пројекти који се реализују на подручју Републике Србије	Стратешки пројекти из области туризма који се реализују на подручју Републике Србије
Висина средстава (у еврима)	4.000 – 10.000/ по новом радном месту	5.000 – 10.000/ по новом радном месту	2.000 – 5.000/ по новом радном месту	2.000 – 10.000/ по новом радном месту	2.000 – 10.000/ по новом радном месту
Минималан износ улагања	0.5 милиона евра	0.5 милиона евра	1 милион евра	0.5 милиона евра	0.5 милиона евра
Минималан број нових радних места	50	50	50	10	50

Извор: Агенција за страна улагања – СИЕПА (2012)

Инвестициони пројекти се оцењују и бодују на основу следећих критеријума:

- референци инвеститора;
- удела домаћих добављача и ефекта инвестиције на продуктивност осталих домаћих привредних друштава, предузећа и других правних лица која раде у истом сектору;
- одрживости инвестиције / трајности пословања;
- нових технологија и преносивости знања и вештина на домаће добављаче;
- ефеката инвестиција на људске ресурсе;
- оцене утицаја на животну средину;
- обима извоза;
- супституције увоза;
- ефеката инвестиције на привредни развој општине, односно града и региона у које се инвестира. (СИЕПА, 2012)

При изради стратегије и политике у привлачењу страних улагања неопходно је водити рачуна о специфичностима и компаративним предностима земље, а при томе се мора имати на уму и циљ, раст и развој, који је постављен стратегијом и политиком укупног економског развоја. Многе земље су настојале спроводити такву политику према страним инвеститорима која им омогућава контролу над оним гранама које имају важан стратешки значај за развој домаће привреде. При томе су настојале да осигурају могућност слободног уласка страном капиталу у остале производње. За стране инвеститоре у већини случајева то значи ограничење, али за земљу у коју се улаже овако се стварају претпоставке за развој којим слободно управља та земља. Стратешки циљ земље у коју се улаже мора се заснивати на привлачењу страног капитала у оне пројекте које саме не би могле финансирати, привлачењу технологије и знања која им недостају, подстицању извозних програма и осигурању да се у тим пројектима користе домаћи ресурси. Један од главних циљева треба да буде повећање запослености и конкурентности како појединих предузећа у земљи, тако и целокупне националне економије. Да би се остварили планирани циљеви неопходно је изградити такву климу улагања, стратегију и политику усмерену на привлачење страног капитала која се мора заснивати на либерализацији економских токова, отварању домаће привреде и укључивању у европске интеграције. Предуслов је стабилна политичка ситуација и такво окружење које мора бити гарант прилива страног капитала. С обзиром да Србија настоји да привуче страни капитал мора страним инвеститорима учинити транспарентним конкретне пројекте у које ће стимулисати улагања, као и гране привреде или посебна предузећа која жели продати (посебно државне компаније). Посебна је улога државе да оствари такав законски оквир који ће гарантовати једнак третман домаћих и страних инвеститора, без довођења страних инвеститора у инфериоран положај у односу на домаћег инвеститора. При томе је дозвољено да држава из разлога стратешких интереса националне привреде може увести

одређене рестрикције или пак повластице за одређене пројекте, али ипак би те рестрикције и забране требало свести на најмању могућу меру.

Закључак

Опсежном пореском реформом 2001. године, Србија је била активни учесник иницијалне пореске трке до нуле - па чак и регионални лидер на почетку миленијума. Међутим, током година смо почели да заостајемо за земљама у региону по питању пореских реформи и пореске конкурентности. Чини се да је сада прави тренутак да се размотри могућност пореске реформе која би српску привреду окренула ка одрживом моделу економског развоја. Поменута пореска реформа не би створила никакво додатно оптерећење за грађане нити привреду, већ би се само постојеће пореско оптерећење прерасподелило - порески терет би се са извоза пребацио на увоз, са производње на потрошњу, док би се растеретило запошљавање радника и отварање нових радних места. На овај начин би српска привреда постала конкурентнија у региону, а порески систем би се активно укључио у предстојећу пореску трку до 25. Стратешки циљ Србије је да повећа своју конкурентност и да уђе у групу најконкурентнијих европских земаља. На светској листи конкурентности Србија је на 96. месту и самим тим је далеко од тог циља. Да би постигла конкурентност потребно је да ојача кључне факторе конкурентности, пре свега да успостави стимулативан инвестициони амбијент за улагања, првенствено у образовање и инфраструктуру и у унапређење стратешког менаџмента и лидерства.

Да би Србија постала лидер у региону у привлачењу страних улагања неопходно је: (а) да се убрза и поспешу процес реформи, да се хитно развију институционални капацитети у одређеном броју кључних министарстава и установа и да се промовише и објави успешан исход Студије изводљивости ЕУ, (б) да се реши широки спектар питања која утичу на трошкове и конкурентност пословања у Србији, (ц) да се ојачају и унапреде начела партнерства између владиних министарстава, општина и приватног сектора у спровођењу мера за постизање жељених резултата, (д) да се усредсреди на кључна предузећа и секторе у којима би Србија могла да развије могућу међународно конкурентну предност, (е) да се као приоритетна издвоје одабрана међународна тржишта како би се максимално искористили финансијски и људски ресурси и остварио позитиван утицај и (ф) да се усмере средства и постигну мерљиви резултати у бројним кључним областима како би се разрешиле бриге инвеститора у вези са препознатим ризицима улагања у Србију.

Литература

- Benassy-Quere, A., Coupet, M., Mayer, T. (2005), Institutional determinants of Foreign Direct Investment, CEPII, Working Paper No. 2005-05.
- Davies, R.B. and J. Voget (2008), Tax Competition in an Expanding European Union, Oxford University Centre for Business Taxation Working Paper No. 08/03.
- Devereux, M.P. (2007), The Impact of Taxation on the Location of Capital, Firms and Profit: a Survey of Empirical Evidence, Oxford University Centre for Business Taxation, Working, Papers No. 0702.

- Dumludag, D., Saridogan, E., Kurt, S. (2007), Determinants of Foreign Direct Investment: An Institutionalist Approach, The Seventh Conference of the European Historical Economics Society 29 June - 1 July 2007 Lund, Sweden.
- Јованчевић Радмила, Шевић Жељко (2006), Foreign Direct Investment Policies un South-East Europe, Greenwich University Press, University of Zagreb Faculty of Economics and Business Political Culture, Publishing and Research Institute, Zagreb.
- Nicodème, G. (2006), Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What do we know? Where do we stand?, MPRA Paper No. 107.
- Радичић М., Раичевић Б. (2008), *Финансије у теорији и пракси*, Београд: Дата статус.
- World investment report (2007), Transnational Corporations, Extractive Industries and Development, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, UN.
- World investment report (2008), Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, UN.
- World investment report (2009), Transnational Corporations, Agricultural Production and Development, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, UN.
- World investment report (2010), Investing in a low-carbon economy, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, UN.
- World investment report (2011), Non-equity modes of international production and development, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, UN.
- Закон о порезу на добит правних лица, Преузето 12. марта 2012. са сајта http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_porezu_na_dobit_pravnih_lica.html
- Уредба о условима и начину привлачења страних директних инвестиција, „Службени гласник РС“, бр. 42/11, 46/11, 84/11.
- www.nbs.rs
- www.siepa.gov.rs

Resume

One of the main arguments in favor of tax competition is that it encourages the efficiency of the public sector, as well as an attempt to provide taxpayers with the best services at the lowest cost. Tax competition means lower tax rates and reduces public revenues. Countries are forced to, in order to provide the current level of public services, boost the efficiency of the public sector. The main goal of these countries' transition is to achieve a stable, long-term economic growth, based on increasing investment, improving the technological base of the country and increase the competitiveness of their products in the international market. In realizing this goal, FDI can play an important role. Attracting and retaining foreign investment is a major goal of many countries and Serbia, too. Regarding to this, they have an important role in the creation of new jobs, increasing exports, enhancing competitiveness, improving overall production and reducing poverty through general economic growth and development.